

De 74-jarige Albert Heringa, die in 2008 zijn stiefmoeder Moek hielp te overlijden, gaat vrijuit, oordeelde het gerechtshof Arnhem woensdag. Een ethicus en een jurist over de consequenties van deze uitspraak.

Gemengde gevoelens na arrest gerechtshof

Jakko Gunst

KAMPEN. Dat het gerechtshof Heringa vrijuit liet gaan, kan de komst van een nieuwe regeling voor hulp bij zelfdoding door leken bespoedigen, denkt ethicus Theo Boer. „Het aantal gevallen van actieve levensbeëindiging zou daardoor kunnen dalen.”

Boer, bijzonder hoogleraar op de Lindeboomleerstoel ethiek van de zorg aan de TU Kampen, nam met gemengde gevoelens kennis van het arrest dat Heringa ontslaat van rechtsvervolging.

„De rechter kwalificeert de situatie waarin Heringa zich bevond als een noodtoestand. Dat begrip verwijst naar iets uitzonderlijks,



Boer.
beeld Dick Vos

maar ik denk dat honderden hoogbejaarden net zoals Heringa's stiefmoeder Moek lijden aan een optelsom van ouderdomskwalen en om die reden een

doodswens hebben. Impliciet wordt hier dus geconcludeerd dat andere kinderen met hoogbejaarde ouders zich mogelijk ook bevinden in een noodtoestand die een rechtvaardigingsgrond vormt voor hulp bij zelfdoding.”

Boer houdt er rekening mee dat het OM tegen de uitspraak in casusatie zal gaan bij de Hoge Raad.

„Arrest verkleint ruimte voor problematiseren van zelfdoding”

„Houdt het arrest daar stand, dan kan het voor de Tweede Kamer aanleiding zijn om aan de slag te gaan met een nieuwe wettelijke regeling voor hulp bij zelfdoding door niet-artsen. In dat geval creëren we in Nederland een tweede route voor actieve levensbeëindiging. Naast euthanasie of hulp bij zelfdoding door artsen via de al bestaande euthanasiewet komt er dan de mogelijkheid tot hulp bij zelfdoding door bijvoorbeeld



ZUTPHEN. Heringa tijdens de inhoudelijke behandeling van de rechtszaak in 2013 in de rechtbank Zutphen. beeld ANP

familieleden.”

Onvoldoende doordacht

Of hij zo'n regeling vanuit christelijk perspectief op voorhand afwijst, durft Boer nog niet te zeggen. „Als christelijk ethicus ben ik niet voor zelfdoding en ook niet voor hulp bij zelfdoding. Wel zie ik het als mijn taak om mee te denken over de vraag welke rege-

ling maatschappelijk gezien het minst problematisch is. Dat de euthanasieregeling zoals wij die nu kennen, onvoldoende doordacht is en te veel open einden bevat, staat voor mij vast. We hebben onze dokters opgezadeld met taken die ze in geen enkel ander land hebben. De laatste jaren wordt euthanasie in toenemende mate toegepast bij mensen

bij wie de primaire lijdensoorzaak niet-medisch is. De politieke wil en de mogelijkheden om grenzen te trekken, ontbreken. Zelfs vooruitstrevende denkers in het buitenland die niets tegen hulp bij zelfdoding hebben, hebben grote moeite met de verregaande rol van artsen in Nederland. Denk maar aan Lord Falconer, de indier van de Britse euthanasiewet.

Eerst geen noodtoestand, later toch wel

Heringa's stiefmoeder spaarde pillen op om zelf haar leven te kunnen beëindigen. Ze was bijna blind, leed aan hartfalen, botontkalking, ingezakte rugwervels en slecht functionerende nieren en beschouwde haar leven als voltooid. Volgens de rechtbank in Zutphen was niet onomstotelijk gebleken dat haar huisarts op geen enkele wijze bereid was euthanasie uit te voeren. Verder waren huisartsen volgens de rechtbank ook in 2008 in uitzonderlijke gevallen al bereid euthanasieverzoeken in

te willigen van patiënten die leden aan een opeenstapeling van niet-dodelijke ouderdomskwalen. Heringa bevond zich volgens de eerste uitspraak dan ook niet in een noodtoestand en had eerst op zoek gemoeten naar een andere arts. Na de huisarts rechtstreeks te hebben gehoord concludeerde het hof dat zij destijds bij nader inzien inderdaad onomwonden "nee" heeft gezegd. Tot en met 2008 zijn er volgens het hof geen voorbeelden van een op de zaak van Heringa's stiefmoeder gelijkend, ingewil-

ligd euthanasieverzoek. Dat overziend belandde Heringa volgens het hof inderdaad in „zeer bijzondere omstandigheden”, oftewel in een noodtoestand toen hij zag dat zijn moeder hoe dan ook voornemens was een overdosis schadelijke medicijnen in te nemen. De uitspraak was waarschijnlijk anders uitgevallen als Heringa vandaag de dag hetzelfde zou hebben gedaan. Een optelsom van ouderdomskwalen wordt inmiddels officieel erkend als grond voor euthanasie, aldus het hof.

Ik ben bang dat van onze huidige euthanasiepraktijk steeds meer het signaal uitgaat dat wij als samenleving de dood van lijdende mensen wel even regelen.”

Terughoudender

Wat het effect van een nieuwe regeling voor hulp bij zelfdoding door niet-artsen zou kunnen zijn? Boer, nadenkend: „Ik voorzie dat heel wat artsen zullen zeggen: Als ook niet-artsen stervensverzoeken mogen inwilligen, is dat voor ons een last minder. Verder verwacht ik dat burgers terughoudender zullen zijn wanneer ze, net zoals Heringa en zijn stiefmoeder, de regie over de dood écht in eigen hand moeten nemen dan wanneer ze met hun doodswens bij artsen kunnen aankloppen. Het inslaan van die zogeheten autonome route vergt toch heel veel. Kortom, een daling van het aantal gevallen van actieve levensbeëindiging valt niet uit te sluiten. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat er in de Amerikaanse staat Oregon verhoudingsgewijs minder vaak actieve levensbeëindiging voorkomt dan in Nederland. Hulp bij zelfdoding is daar eveneens mogelijk maar wel met minimale betrokkenheid van dokters.”

Blijvende dilemma's

Zonder dilemma's zal ook een nieuwe regeling overigens zeker niet zijn, waarschuwt Boer. „Heringa had deze zaak buitengewoon grondig gedocumenteerd. Maar zullen anderen dat ook doen? Hoe toetsen we straks of er geen sprake is geweest van dwang? Hoe weten we zeker dat iemand echt dood wilde en de consequenties overzag van zijn keuze? Was er echt geen alternatief? We moeten naar aanleiding van deze uitspraak dus niet al te snel pleiten voor een alternatieve route naar de dood. Je kunt sympathie hebben voor deze uitspraak, maar hij bevestigt wel een tendens waarin er steeds minder ruimte is om de zelfgekozen dood te problematiseren. Laten we dus vooral een inhoudelijk debat voeren over de vraag waarom we in Nederland de dood steeds vaker omarmen als een oplossing voor welk ondraaglijk en uitzichtloos lijden dan ook.”

„Tweede Heringa gaat zeker niet zomaar vrijuit”

Redactie binnenland

ROTTERDAM. Door zijn stiefmoeder hulp bij zelfdoding te verlenen, handelde Albert Heringa volgens het gerechtshof in Arnhem niet in strijd met de wet. Jurist Martin Buijsen: „Dit betekent allerm minst dat alle burgers die hetzelfde doen vanaf nu vrijuit gaan.”

Her en der werd de suggestie woensdag al snel gewekt. Door Heringa te ontslaan van rechtsvervolging zette het gerechtshof een wissel om: na artsen gaan



Buijsen.
beeld Twitter

recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, dat is beslist te kort door de bocht. „Het hof geeft in dit arrest geen algemene regels. Het zegt alleen: Gegeven de euthanasiepraktijk

voortaan ook leken die hulp bij zelfdoding bieden en daarbij zorgvuldig te werk gaan, vrijuit.

Andere arts

In feite gaan de wegen van de rechtbank in Zutphen, die Heringa in 2013 veroordeelde, en het hof, dat hem woensdag ontsloeg van rechtsvervolging, maar in één opzicht uiteen, stelt Buijsen. „De rechtbank zei: Heringa had zich in 2008 beter moeten inspannen om een arts te vinden die het euthanasieverzoek van zijn stiefmoeder

wilde uitvoeren. Hij heeft te snel geconcludeerd: Ik heb geen alternatief. Het hof zegt: Het is illusoir om te veronderstellen dat Heringa in 2008 een andere arts bereid zou hebben gevonden. Die constatering vind ik terecht.”

Het hof geeft de euthanasie- en hulp-bij-zelfdodingspraktijk geen beslissende wending, betoogt Buijsen. „Niet voor niets onderstreept het hof dat degene die anno 2015 met een vergelijkbaar dossier voor de rechter komt er niet op mag vertrouwen dat hij zich eveneens op overmacht kan beroepen. Dat is toch een beetje de subtekst van

dit arrest én een overduidelijk signaal van: pas op.

Levensindekliniek

Natuurlijk, het politieke debat gaat door en er kan een Kamermeerderheid ontstaan voor een nieuwe regeling voor hulp bij zelfdoding door leken. Maar vooralsnog verwacht ik dat de euthanasielobby het vooral moet hebben van initiatieven zoals de stichting Levensindekliniek. En van artsen die de grenzen blijven verleggen en ook euthanasieverzoeken inwilligen bij existentieel lijden zonder medische grondslag.”